

Щербань В.Д.,
доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри історії та теорії
держави і права Інституту права ім.
князя Володимира Великого МАУП

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ OSINT У СФЕРІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

У статті проаналізовано специфіку принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Наведено наукові підходи до формування системи таких принципів. Виведено авторську класифікацію принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Визначено групи зазначених принципів у відповідній системі. Деталізовано зміст і значення кожного з них. Охарактеризовано роль принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Встановлено їх взаємозв'язки, визначено спільні та відмінні риси.

Ключові слова: принцип, OSINT, антикорупційна діяльність, правоохоронні органи, корупція, адміністративне законодавство.

In the article the specifics of OSINT functioning principles in the field of anti-corruption activities in law enforcement agencies are analyzed. The scientific approaches to the formation of a system of such principles are presented. The author classified the principles of OSINT functioning in the field of anti-corruption activity in law enforcement agencies. The groups of these principles in the respective system are defined. The content and meaning of each is detailed. The role of OSINT functioning principles in the field of anticorruption activities in law enforcement is described. Their interconnections are established, common and distinctive features are identified.

Keywords: principle, OSINT, anti-corruption activities, law enforcement, corruption, administrative law.

Дослідження принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах є актуальним із огляду на те, що принципи будь-якого правового інституту є тією правовою основою, на якому він будується, і є запорукою його нормального та стабільного функціонування. Принципи, будучи динамічними за змістом і формою, закріплюються у формі правових норм, і сама можливість застосування розвідки з відкритих джерел у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах безпосередньо залежить від таких керівних ідей, які являють собою загальні положення, на яких ґрунтується державна політика у цій сфері. Принципи функціонування OSINT сприяють ефективній реалізації норм антикорупційного законодавства, формуються залежно від конкретних політичних і соціально-економічних умов, та відображають рівень використання позитивних закономірностей суспільного розвитку у чинному законодавстві. Тобто, ступінь розробленості та реалізації принципів функціонування OSINT також має вплив і на антикорупційну діяльність в правоохоронних органах загалом, адже принципи мають значення правових вимог, обов'язкових для виконання та дотримання. Саме тому, прийдемо до висновку, що необхідність дослідження принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах обумовлена фундаментальною роллю даної правової категорії у процесі її правового регулювання та слідує із розуміння їх сутності, як закономірностей розвитку, що знаходять своє відображення в основних засадах, теоретичних ідеях і положеннях, які лежать в основі розвідки з відкритих джерел.

Питання розвідки на основі відкритих джерел, а також принципів та гарантій антикорупційної діяльності й принципів функціонування правоохоронних органів досліджували такі вітчизняні науковці, як: С.В. Албул, В.В. Білоус, В.В. Бірюков, А.О. Васильєв, В.М. Галуцько, Я.М. Жарков, Д.Г. Заброта, К.С. Ісмайлов, О.О. Кожушко, А.М. Новак, В.В. Процаєв, Н.Ф. Ржевська, П.С. Романько, С.А. Сумський, В.Д. Фірсов, О.В. Шевченко, О.Ю. Шевчук, І.А. Юрій та багато інших авторів. Але разом із тим, принципи функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах являють собою комплексні системи, і саме в такому розрізі дане питання наразі не досліджувались у вітчизняній науковій літературі. Саме тому, здійснення

такого дослідження є актуальним та необхідним.

Принцип законності відзначається В.В. Прошаєвим як спірний із огляду на те, що розвідувальні органи, здійснюючи діяльність за межами національної території, як правило порушують при цьому законодавство іноземних держав. З точки зору дослідника, принцип законності може бути включеним до Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1] лише із застереженнями або поясненнями. Наприклад, дослідник звертає увагу на те, що розвідувальним органам іноді взагалі забороняється здійснювати розвідувальну діяльність відносно своїх громадян на території власної держави, тому на думку автора, включення цього принципу можливе в нормативно-правовий акт, але із застереженнями, наприклад, «у разі застосування методів та засобів розвідки на території своєї держави» або «в разі застосування методів та засобів оперативно-розшукової діяльності» тощо. Це ж з його точки зору також стосується і принципу поваги до прав і свобод людини та громадянина, адже його реалізація можлива лише на національній території держави та в разі застосування розвідкою методів і засобів оперативно-розшукового законодавства [2, с. 100]. На нашу думку, аналізуючи принцип законності розвідувальної діяльності через призму функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах, варто звертати увагу на те, що така розвідувальна діяльність спрямовується саме на громадян України, а отже здійснюється згідно законодавства нашої держави. Також варто враховувати те, що OSINT здійснюється щодо відкритих джерел інформації. Згідно зі статтею 31 Конституції України [3], кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а винятки із цього правила встановлюються виключно судом лише у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Отже, розвідка з відкритих джерел має здійснюватися таким чином, щоб не порушувати гарантій інформаційної безпеки громадян. Тому, зробимо висновок, що принцип законності є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Пов'язаним із даним принципом є принцип поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина. Якщо В.В. Прошаєв піддав сумніву і цей принцип із огляду на ту ж саму аргументацію, якою він пояснював спірність принципу законності, то ми у свою чергу приходимо до висновку, що принцип поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах, враховуючи, що розвідка з відкритих джерел спрямовується на громадян України із урахуванням їх конституційних прав, а також те, що «відкритість» джерел означає, що особа добровільно оприлюднила інформацію, і така інформація доступна у загальному доступі. А тому, принцип поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина також є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Принцип безперервності у науковій літературі традиційно розглядається, як один із принципів правоохоронної діяльності. Його сутність можна встановити за допомогою статті 12 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [4], у частині 1 якої встановлено, що поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань, і кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Іншим органом, для діяльності якого є характерним принцип безперервності, є Кабінет Міністрів України, оскільки цей принцип виділено з-поміж інших принципів у частині 1 статті 3 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII [5]. Як відзначає із даного приводу В.С. Кобрин, розкриття принципу безперервності діяльності Кабінету Міністрів України здійснене у частині 3 статті 115 Конституції України [3], згідно із якою Кабінет Міністрів України, повноваження якого припинилися, продовжує виконувати свої повноваження до початку роботи новообраного Кабінету Міністрів України [6, с. 96]. Іншими словами, у даному контексті принцип безперервності полягає у тому, що зміна складу Кабінету Міністрів України не впливає на безперервне здійснення ним діяльності. Принагідно зазначимо, що Закон України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1] не містить нормативного закріплення даного принципу у розвідувальній діяльності. Із аналізу сутності принципу безперервності Національної поліції та Кабінету Міністрів України, зробимо висновок, що для функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах все ж ближчим є перше розуміння, із огляду на те, що розвідка з відкритих джерел реалізовується в діяльності правоохоронних органів. Але, очевидно, що принцип безперервності, як принцип функціонування

OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах, має все ж дещо відмінне значення. У першу чергу, варто враховувати те, що розвідка з відкритих джерел не здійснюється безперервно та цілодобово, а у разі виникнення такої потреби у процесі антикорупційної діяльності. Тобто, OSINT не є безперервним процесом, а є однією зі складових безперервного процесу антикорупційної діяльності, який здійснюється у процесі функціонування правоохоронних органів. Із іншої сторони, у процес розвідки із відкритих джерел не може перериватись на святкові чи вихідні дні, так само немає значення час доби коли здійснюється OSINT чи пора року. Тому, у даному контексті на нашу думку варто погодитись із В.Д. Фірсовим у тому, що безперервність розвідувальної діяльності варто розглядати на двох рівнях: тактичному та стратегічному. Безперервність розвідувальної діяльності на тактичному рівні полягає у тому, що розвідувальний орган має здійснювати розвідувальну діяльність безперервно незалежно від обставин та часу проведення такої діяльності. Сутність безперервності розвідувальної діяльності на тактичному рівні проявляється у тому, що розвідувальний орган не може припинити свої повноваження щодо проведення розвідувальної діяльності без їх передачі іншому органу [7, с. 112]. Із цього роз'яснення слідує, що принцип безперервності, як принцип функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах, полягає у двох аспектах: по-перше, здійснення розвідки із відкритих джерел у сфері антикорупційної діяльності не залежить від обставин і часу, та проводиться безперервно; по-друге, безперервність здійснення розвідки із відкритих джерел означає, що правоохоронний орган не може припинити OSINT в антикорупційній діяльності без передачі повноважень іншому правоохоронному органу. А отже, принцип безперервності є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Наступний принцип - принцип поєднання в межах, визначених законом, гласних та негласних методів і засобів. «Гласний» означає «доступний для широкої громадськості, відкритий, публічний» [8, с. 244]. Це означає, що методи та засоби, які використовуються у розвідувальній діяльності, можуть бути такими, що здійснюються відкрито та публічно, а також такими, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню. Аналізуючи даний принцип як такий, який відноситься до сфери функціонування OSINT, варто зробити висновок, що він також є характерним для даного інституту. Наприклад, Н.Ф. Ржевська звертає увагу на те, що розвідувальне співтовариство Сполучених Штатів Америки (Intelligence Community) визначає інформацію із відкритих джерел, як загальнодоступний матеріал, що може отримати кожен законним шляхом через запит, купівлю чи спостереження. Тобто, це така інформація, що не має грифу «таємно» [9, с. 257-258]. Це означає, що розвідка з відкритих джерел в Сполучених Штатах Америки може здійснюватися як гласно (через запит чи купівлю), так і негласно (шляхом спостереження). Щодо методів та засобів, які використовуються у розвідувальній діяльності в Україні, у статті 5 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1] визначено, що розвідувальні органи України застосовують методи і засоби оперативно-розшукової діяльності у порядку, визначеному в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII [10], із урахуванням того, що методи і засоби діяльності розвідувальних органів не повинні завдавати шкоди життю, здоров'ю, честі і гідності людей. При цьому, звернемо увагу на те, що відповідні методи та засоби даним нормативно-правовим актом також не передбачені. Усе вищенаведене свідчить про те, що правоохоронний орган, який здійснює OSINT у сфері антикорупційної діяльності здійснює вибір методів і засобів розвідки із відкритих джерел на власний розсуд, якщо це не суперечить законодавству України та не порушує права суб'єкта, щодо якого здійснюється розвідка. При цьому, загальносвітовий досвід свідчить про те, що засоби і способи розвідки із відкритих джерел можуть бути як гласними, так і негласними, а отже, принцип поєднання в межах, визначених законом, гласних та негласних методів і засобів є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Щодо принципу розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії та координації діяльності, то таке розмежування закріплене у статті 6 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1], яка передбачає розподіл повноважень розвідувальних органів щодо здійснення розвідувальної діяльності у конкретних сферах та за конкретних умов. Наприклад, у даній нормі визначено, що Служба зовнішньої розвідки України здійснює свою діяльність у політичній, економічній, військово-технічній, науково-технічній, інформаційній та екологічній, а розвідувальний орган Міністерства оборони України – відповідно,

у воєнній, воєнно-політичній, воєнно-технічній, воєнно-економічній, інформаційній та екологічній. Проте, варто погодитись із В.Д. Фірсовим у тому, що механізм взаємодії та координації діяльності цих органів не має чіткого вираженого нормативного закріплення. Дослідник звертає увагу на те, що у відповідності до статті 7 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1], координація розвідувальних органів здійснюється Президентом України через Раду Національної безпеки і оборони України, проте чіткий механізм взаємодії цих органів відсутній, а Рада Національної безпеки і оборони України, як координаційний орган при Президентові України, виконує координаційні функції по відношенню до всіх правоохоронних та оборонних органів і організацій України, а отже не є спеціалізованим розвідувальним органом [7, с. 113]. На протигагу цьому, у більшості провідних країн світу функціонує спеціальний центральний орган, що здійснює координацію виключно розвідувальних органів, тому у даному аспекті взаємодія та координація діяльності розвідувальних органів у таких державах є більш розвиненою. Але в той самий час применшувати значення розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії та координації їх діяльності в Україні також не варто, адже вона прямо передбачена в нормах Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1]. А отже, зробимо висновок, що принцип розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії та координації діяльності є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Принцип незалежності і оперативності у поданні розвідувальної інформації є доволі спірним, і на це звертається увага у тому числі й в науковій літературі. Перш за все, варто звернути увагу на те, що формулювання «незалежність у поданні розвідувальної інформації» суперечить іншому принципу, який ще не був розглянутий нами - принципу підконтрольності і підзвітності відповідним органам державної влади. Враховуючи, що згідно зі статтею 10 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1], інформація, здобута й опрацьована розвідувальними органами України, надається Президентові України, Голові Верховної Ради України, Прем'єр-міністрові України та іншим визначеним Президентом України споживачам в установленому ним порядку з додержанням вимог законів України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-XII [11], «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII [12], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР [13] та інших, ми знаходимо підтвердження тому, що принцип підконтрольності і підзвітності відповідним органам державної влади є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. В.Д. Фірсов пропонує змінити назву даному принципу на «незалежність у збиранні та оперативність у поданні розвідувальної інформації», аргументуючи це тим, що такий принцип забезпечить більш ефективний збір розвідувальної інформації [7, с. 113]. На нашу думку, таке формулювання є більш досконалим із огляду на те, що суб'єкти розвідки з відкритих джерел у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах дійсно є самостійними та незалежними у виборі не заборонених законом способів та методів збирання розвідувальної інформації, а «оперативність у поданні розвідувальної інформації» означає, що подання розвідувальної інформації є завданням суб'єктів, які здійснюють розвідку із відкритих джерел. Звичайно, самостійність та незалежність у виборі способів та методів збирання розвідувальної інформації є доволі умовною, проте вона все ж має місце, тому погодимось із тим, що принцип незалежності у збиранні та оперативності у поданні розвідувальної інформації також є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Останній не проаналізований нами принцип, передбачений у статті 3 Закону України «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 № 2331-III [1], це принцип позапартійності, який був відзначений нами як такий, що стосується працівників розвідувальних органів, а не розвідувальної діяльності. Більше того, на науковому рівні відзначається спірність даного принципу. Наприклад, В.В. Процаєв приходиться до висновку, що законодавець обмежив конституційні права співробітників розвідувальних органів та працівників, які уклали трудовий договір із розвідувальними органами України, виходячи з принципу позапартійності, а розвідувальні органи у будь-якій державі є партійними, оскільки захищають інтереси певних прошарків суспільства [2, с. 100]. Тож, на наше переконання, принцип позапартійності не є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Підсумовуючи аналіз принципів діяльності розвідувальних органів України, як складової системи принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних

органах, ми прийшли до висновку, що її становлять: 1) принцип законності; 2) принцип поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина; 3) принцип безперервності; 4) принцип поєднання в межах, визначених законом, гласних та негласних методів і засобів; 5) принцип розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії і координації їх діяльності; 6) принцип незалежності у збиранні і оперативності у поданні розвідувальної інформації; 7) принцип підконтрольності і підзвітності відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом. Загалом, більшість принципів діяльності розвідувальних органів України можна розглядати і як принципи функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах, із урахуванням наступної специфіки: по-перше, ряд принципів діяльності розвідувальних органів України мають специфічний зміст у контексті розвідки із відкритих джерел; по-друге, на наше переконання, принципи, які безпосередньо стосуються персоналу розвідувальних органів України, не є принципами розвідки із відкритих джерел у досліджуваній сфері.

Другою складовою системи принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах є принципи правового регулювання діяльності правоохоронних органів, які здійснюють антикорупційну діяльність. Проблематика їх встановлення обумовлена тим, що Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [14], як нормативно-правовий акт, який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень, не містить визначення принципів антикорупційної діяльності. У науковій літературі нашої держави у даному контексті досить часто наводяться принципи, передбачені у Модельному законі «Основи законодавства про антикорупційну політику» [15], втім, по-перше, принципи антикорупційної політики не є принципами розвідки із відкритих джерел; по-друге, даний нормативно-правовий акт було прийнято на Міжпарламентській Асамблеї країн-учасників СНД, а в світлі виходу України зі складу цієї організації, звернення до його змісту є неактуальним. Тому, принципи правового регулювання діяльності правоохоронних органів, які здійснюють антикорупційну діяльність, варто розглядати через призму принципів діяльності кожного із правоохоронних органів у цій сфері. Серед правоохоронних органів, які здійснюють антикорупційну діяльність, виділимо Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Державне бюро розслідувань та Службу безпеки України в межах її компетенції. Але при цьому варто зазначити, що не кожен нормативно-правовий акт, який урегулює їх діяльність, встановлює перелік принципів. Відповідні переліки містять Закони України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII [16], «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [17] (ним урегулюється діяльність Спеціалізованої антикорупційної прокуратури), «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 № 794-VIII [18], «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 № 2229-XII [19] (варто враховувати, що Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, а у її складі функціонує Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю). У свою чергу, діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції врегульовується Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [14], і даним нормативно-правовим актом, як нами відзначалось, не визначено відповідних принципів

Так, статтею 3 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII [16] визначено, що основними принципами діяльності Національного бюро є: 1) верховенство права; 2) повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; 3) законність; 4) безсторонність та справедливість; 5) незалежність Національного бюро та його працівників; 6) підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам; 7) відкритість для демократичного цивільного контролю; 8) політична нейтральність і позапартійність; 9) взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями. Щодо даного переліку принципів передусім варто звернути увагу на два моменти: по-перше, частина із перерахованих принципів вже розглядалися нами як принципи розвідувальної діяльності (принципи поваги та дотримання прав і свобод людини і громадянина, законності, незалежності, підконтрольності і підзвітності, взаємодії з іншими державними органами); по-друге, частина із перерахованих принципів мають дещо іншу форму (наприклад, принцип підконтрольності і підзвітності передбачає підконтрольність і

підзвітність не лише визначеним законом державним органам, а й суспільству); по-третє, окремі принципи стосуються безпосередньо працівників Національного антикорупційного бюро України, а не антикорупційної діяльності у цілому (принцип політичної нейтральності і позапартійності). Але в той самий час, принципи верховенства права, безсторонності та справедливості і відкритості для демократичного цивільного контролю ще не розглядалися нами в рамках даного дослідження.

Так, принцип верховенства права розглядається у науковій літературі як фундаментальний правовий принцип, який передбачає, що жодна людина не є вищою за закон, ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом [20, с. 442]. Принцип верховенства права закріплено у статті 8 Конституції України [3], у якій визначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а тому він безумовно поширюється і на функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Оскільки принцип верховенства права відображає місце і роль права у структурі держави і суспільства, як принцип розвідки із відкритих джерел у сфері антикорупційної діяльності він означає підпорядкованість суб'єктів, які її здійснюють праву, та його пріоритет щодо них. Іншими словами, співвідношення права та OSINT, права та антикорупційної діяльності, права та діяльності правоохоронних органів, полягають у пріоритетності права щодо них. А отже, принцип верховенства права безумовно є принципом функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Принцип безсторонності та справедливості у контексті функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах варто розглядати у двох аспектах: у контексті безсторонності та справедливості. Принцип безсторонності функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах означає, що розвідка з відкритих джерел має здійснюватись особами, які не мають особистої заінтересованості у справі, вирішуючи її незалежно та підкорюючись лише закону. Для забезпечення цього частиною 5 статті 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII [16] передбачено, що на службу до Національного бюро приймаються на конкурсній, добровільній, контрактній основі громадяни України, які спроможні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Тобто, законодавчо встановлено ряд передумов, спрямованих на забезпечення вступу на службу до таких органів осіб, зданих розставляти пріоритети у професійній діяльності та виконувати свої обов'язки безсторонньо. У свою чергу, принцип справедливості передбачає відповідність поведінки суб'єктів, які здійснюють розвідку із відкритих джерел у сфері антикорупційної діяльності актам законодавства. По суті, справедливою є така діяльність правоохоронних органів, яка відповідає правовим приписам, враховує інтереси суспільства та не передбачає зловживання правом.

Принципи діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури урегульовані статтею 3 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [17], у якій визначено наступні засади: 1) верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; 2) законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; 3) територіальності; 4) презумпції невинуватості; 5) незалежності прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків; 6) політичної нейтральності прокуратури; 7) недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади; 8) поваги до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом; 9) прозорості діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання; 10) неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки. Звернемо увагу на те, що зазначений перелік принципів є подібним до принципів розвідувальної діяльності та принципів діяльності, проте наявні певні особливості, характерні саме для діяльності органів прокуратури: по-перше, відзначимо принцип територіальності, проте якщо органи прокуратури здійснюють свою діяльність в межах певної території, то функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах не може бути обмежене територіально; по-друге, принцип

презумпції невинуватості означає, що щодо особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, припускається її невинність до того часу, поки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому законодавством, і встановлено вироком суду, який набрав законної сили (у даному контексті метою OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах є спрямованою на те, щоб шляхом розвідки з відкритих джерел отримати інформацію, яка дозволить довести вину); по-третє, принцип неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки, який є важливим для діяльності будь-яких правоохоронних органів, означає, що суб'єкти OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах мають здійснювати свою діяльність у відповідності до моральних і професійних цінностей та правил поведінки.

Статтю 3 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 № 794-VIII [18], передбачено наступні принципи діяльності даного органу: 1) верховенства права, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; 2) законності; 3) справедливості; 4) неупередженості; 5) незалежності і персональної відповідальності кожного працівника Державного бюро розслідувань; 6) відкритості та прозорості діяльності Державного бюро розслідувань для суспільства та демократичного цивільного контролю, підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам; 7) політичної нейтральності і позапартійності; 8) єдиноначальності у реалізації повноважень Державного бюро розслідувань. Серед специфічних принципів, не проаналізованих нами раніше, варто звернути увагу на наступні. По-перше, на принцип відкритості та прозорості діяльності Державного бюро розслідувань. Як нами раніше відзначалось, будь-яка розвідувальна діяльність має бути підконтрольною і підзвітною, проте вона не може бути повністю відкритою і прозорою. У процесі аналізу, ми зробили висновок, що OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах здійснюється шляхом застосування гласних та негласних методів і засобів, і на нашу думку, таке поєднання досконаліше характеризує функціонування розвідки з відкритих джерел у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Інший специфічний принцип – це принцип єдиноначальності у реалізації повноважень Державного бюро розслідувань, і на нашу думку його варто розглядати виключно як засаду діяльності даного органу, а не як принцип функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Щодо інших, визначених аналізованою статтею засад, то вони є аналогічними до тих, які вже були раніше відмічені нами, як принципи функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Стаття 3 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 № 2229-XII [19] визначає, що діяльність Служби безпеки України, її органів і співробітників ґрунтується на засадах законності, поваги до прав і гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України. Серед цих принципів відзначимо принцип відповідальності перед народом України. Із однієї сторони, він безпосередньо слідує із завдань, поставлених перед Службою безпеки України. Із іншої сторони, будь-які правоохоронні органи є відповідальними перед народом України, адже здійснюють діяльність в його інтересах [20], і відповідно функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах також відбувається у тому числі і з метою захисту прав та інтересів народу України. А тому, на нашу думку, даний принцип також варто враховувати при здійсненні розвідки з відкритих джерел.

Таким чином нами було проаналізовано дві складових системи принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах: принципи правового регулювання діяльності та функціонування розвідки та принципи правового регулювання діяльності правоохоронних органів, які здійснюють антикорупційну діяльність. Наше дослідження засвідчило, що обидві зазначених групи становить по суті одні й ті самі принципи, що дозволяє вести мову про єдину систему принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Тому, на нашу думку принципи функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах варто розподілити на наступні групи, в залежності від сфери їх застосування: 1) загальноправові; 2) галузеві; 3) міжгалузеві. Загальноправовими є принципи законності, поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина, верховенства права та принцип презумпції невинуватості. Тобто, до цієї групи віднесено засади, які є характерними не лише для розвідувальної, антикорупційної чи правоохоронної діяльності, а й для будь-яких інших суспільних відносин у нашій державі. Міжгалузевими, на нашу думку, є такі принципи, які є характерними для правоохоронної

діяльності загалом, і для розвідки з відкритих джерел у сфері антикорупційної діяльності у тому числі. Це принципи безперервності, поєднання гласних та негласних методів і засобів, підконтрольності і підзвітності розвідувальної діяльності, безсторонності та справедливості. Останньою виділеною нами групою принципів функціонування OSINT у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах є галузеві принципи, тобто саме ті, які є характерними для розвідки з відкритих джерел у досліджуваній сфері. До цієї групи принципів нами віднесено принципи розмежування сфер діяльності розвідувальних органів, взаємодії і координації їх діяльності та незалежності у збиранні і оперативності у поданні розвідувальної інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22.03.2001 № 2331-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 19. ст.94
2. Процаєв В.В. Принципи розвідувальної діяльності за законодавством країн пострадянського простору: порівняльний аналіз. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 1, том 1, 2019. С. 96-102
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. ст.379
5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 13. ст.222
6. Кобрин В. С. Загальні принципи діяльності Прем'єр-Міністра України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Тематична серія «Юридичні науки». 2015. № 825. С. 90-100
7. Фірсов В.Д. Поняття, ознаки та принципи здійснення розвідувальної діяльності в Україні. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Правознавство. 2018. Т. 23. Вип. 2(33). С. 106–115.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови [гол. ред. В.Т. Бусел, редактори-лексикографи: В.Т. Бусел, М.Д. Василега-Дерибас, О.В. Дмитрієв, Г.В. Латник, Г.В. Степенко]. К. : Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
9. Ржевська Н.Ф., Кожушко О.О. Розвідка відкритих джерел (open source intelligence). Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти дослідження і підготовки фахівців : всеукраїнська наукова конференція, Львів, 27 травня 2011 р. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2011. С. 257-261.
10. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. ст.303
11. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. ст.93
12. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. ст.650
13. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 31. ст.286
14. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. ст.2056
15. Модельний закон "Основи законодавства про антикорупційну політику": Міжнародний документ від 15.11.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_944 (дата звернення 12.01.2020 року)
16. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 47. ст.2051
17. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 2-3. ст.12
18. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 6. ст.55
19. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. ст.382

20. Шевчук О.Ю. Основні принципи запобігання та протидії корупції. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5155/1/РЕАЛІЗАЦІЯ%20ДЕРЖАВНОЇ%20АНТИКОРУПЦІЙНОЇ%20ПОЛІТИКИ%20В%20МІЖНАРОДНОМУ%20ВИМІРІ_p539-542.pdf (дата звернення 12.01.2020 року)